

УДК 342.1:321.01:316.42

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.33.17>

ГЕОПОЛІТИЧНА МАРГІНАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОУСТРОЮ

Наталія Лепська

*Запорізький національний університет,
факультет соціології та управління, кафедра політології
вул. Жуковського, 66, 69600, м. Запоріжжя, Україна*

Особливості сучасного світоустрою полягають у загостренні геополітичної конкуренції як прояв діалектики сутнісно протилежних процесів гегемонізації та маргіналізації держав. Зміцнення геополітичного статусу одних країн та послаблення інших визначають перманентні трансформаційні перетворення світобудови.

У статті зазначено, що основна увага в сучасних академічних дослідженнях зосереджена на вивченні феномену гегемонізації держав у таких її форматах, як «наддержава», «глобальне панування», «глобальне лідерство» тощо. Здебільшого такі дослідження здійснюються стосовно однієї із провідних країн вищої ліги геополітичних гравців Сполучених Штатів, гегемонізм яких допоки що є найбільш потужним. Однак поза увагою залишається феномен маргіналізації держав, який або контекстуально вивчається через дослідження геополітичної гегемонізації, або загалом розглядається як наслідок геополітичної експансії розвинутих держав по відношенню до слабких. Ба більше, поняття «маргінальність», «маргіналізована держава», «маргіналізація» в дискурсі сучасного геополітичного аналізу використовуються передусім для підсилення емоційної конотації в розгляді негативних наслідків міждержавних конфронтаційних відносин. Ці поняття цілком виправдано фігурують в експертних оцінках, аналітичних доповідях та наукових публікаціях із проблематики геополітики, утім змістовного обґрунтування в концептуальному плані вони не набули.

Тож автором запропоновано теоретичне осмислення маргіналізації в контексті трансформації сучасного світоустрою. Розглянуто в якості основи для з'ясування сутності маргінальності базовий доробок соціології із цієї проблеми. Оскільки дослідження маргінальності та маргіналізації в соціології стосуються людських спільнот як на мікро-, так і на макрорівні, а також зважаючи на те, що держава є формою політичної організації суспільства і може розглядатися в межах системи більш високого рівня – світової політичної системи, є підстави розглядати маргіналізацію й по відношенню до держав як суб'єктів трансформаційних процесів на макрорівні геополітичного гатунку. Автором надано власне трактування поняття «геополітична маргіналізація держави» та «маргінальна держава». Розглянуто технологічні аспекти геополітичної маргіналізації на різних рівнях геополітичного простору. Визначено як перспективні напрямки подальших досліджень аналіз конкретних технологій геополітичної маргіналізації сучасних держав.

Ключові слова: гегемонізація, маргіналізація, держава-гегемон, маргінальна держава, технології геополітичної маргіналізації, світоустрій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Динамічні геополітичні зрушення, що поступово набувають формату епохальності з к. ХХ ст., не втрачають своєї активності та часово-просторової масштабності й до сьогодні, призводячи до системних змін архітектури сучасного світоустрою. Провідні суб'єкти геополітики державної і недержавної природи стрімко залучаються в запеклі суперечки як за підвищення свого геополітичного статусу, так і за послаблення статусів своїх геополітичних конкурентів. За одних умов

геополітична конфронтація відбувається безсоромно відкрито, із потужним застосуванням мілітарної сили, а за інших – актори геополітики майстерно намагаються замаскувати свою хижацьку натуру «м'якою» або «розумною» силою у їх численних форматах. Утім, сутність такої геополітичної конкуренції незмінна – гегемонізація одних суб'єктів геополітики за рахунок маргіналізації інших. Ба більше, цей процес є перманентним, і трансформація світоустрою є водночас і наслідком постійної геополітичного протистояння, і тим тригером, що запускає його новий цикл.

Відомий британський історик Перрі Андерсон наголошує на дії найважливішої антропологічної константи, що полягає в такому: культурні і політичні системи будь-якого масштабу завжди потребують наявності центру [1, с. 166]. Дійсно, світова політична система тяжіє до формування центру влади, незважаючи на свою громіздкість та анархічну сутність, і це промовисто доводить сучасна політична історія. Динамічні процеси гегемонізації та маргіналізації у своєрідній геополітичній діалектиці і є сутністю трансформаційних перетворень світоустрою. Вони віддзеркалюють асиметрію геополітичних статусів та взаємовідносин акторів геополітики, що склалася на даний історичний час та за умов певної геополітичної кон'юнктури може змінитися в будь-якому якісно-кількісному форматі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні дослідження геополітичних процесів наразі рясніють вивченням проблем світової влади, наддержавності, великодержавності, глобального панування, світового лідерства тощо. Тобто саме тих феноменів, що так чи інакше є дотичними до гегемонізації певної держави в геополітичному просторі. Ця проблематика в сучасних наукових розвідках здебільшого розглядається стосовно США, і для американських науковців це першочергове проблемне питання на порядку денному в сучасній дослідницькій царині. Сполучені Штати найчастіше тут позиціонуються як безперечний глобальний гегемон, однак, як зазначає М. Кросстон, усіх хвилює питання, чи спроможні Сполучені Штати утримати позицію гегемона у світовій ієрархії.

Сучасні американські дослідники задають нині певний тренд у вивченні феномену держави-гегемона та гегемонізації, вводять нові смисли і наративи у геополітичний дискурс. Так, М. Кросстон зауважує, що США із самих початків однополюсної ери наполегливо намагалися прирівнювати свою міць не стільки до задоволення інтересів власної національної безпеки, скільки до проєкції того, що дехто називає «демократичним гегемонізмом» [2, р. 7]. А. Валладо зазначає, що цей феномен полягає у доброзичливості міждержавних стосунків, «він не пов'язаний ані з пануванням будь-якої держави, ані з класовою перевагою; демократичний гегемонізм розглядається як крихкий консенсус ідеалів, уявлень, цінностей, що вимагає сприятливого середовища для держав-однумців, які воліють створення міжнародної системи, котра втілювала б громадянські права, свободу, соціальну активність та прозору демократію, що у підсумку призводить до ймовірності появи нового гравця за отримання «корони» [3]. На думку численних американських дослідників, як підкреслює М. Кросстон, така гегемоністська стратегія США є вірною і цілком розумною, оскільки впроваджує ідею, що гегемонія Сполучених Штатів є «good for all», спрямована на глобальне благо. Утім, держави, що жадають відстоювати більш грандіозні владні інтереси, опікуються тільки своїм добробутом і кидають виклик США, тим самим вони виступають агітаторами проти усезагального блага. Якщо і є сенс говорити про завершення епохи американського гегемонізму (як вважають американські дослідники, до 40-х рр. XXI ст.), то це буде радше «постгегемоністський світ», де взагалі буде відсутня держава-гегемон [2, р. 8]. Утім, США не втрачають віри саме в свою першість у майбутньому, докладаючи задля цього максимальних зусиль, впроваджуючи різноманітні технології усунення потенційних регіональних гегемонів і це робиться з добрих намірів.

Тож ідея «демократичного гегемонізму», що активно просувається науковою спільнотою США як сучасної держави-гегемона, буцім-то взагалі робить недоцільним та непотрібним вивчати процеси маргіналізації менш розвинутих або конкурентних держав, адже усезагальний світовий добробут апріорно не передбачає існування держав-маргіналів. Однак реальність засвідчує очевидне поглиблення геополітичного розмежування та нерівності держав за показниками економічної, культурно-ідеологічної, інформаційної та ін. потуги.

Факт трансформації світоустрою з використанням технологій досягнення геополітичної гегемонії певними державами актуалізує необхідність вивчення і протилежних за своєю сутністю технологій маргіналізації, які загалом не знайшли свого теоретичного з'ясування та концептуального висвітлення в сучасній геополітиці. Чимало із загальновизнаних дослідників сучасної геополітики і теорії міжнародних відносин предметом своїх наукових розвідок визначили міжнародне лідерство та світове панування, світовий порядок і позиції в ньому держав, глобальну нестабільність та роль держави як геополітичного актора у визначенні цілей, засобів і ресурсів в освоєнні геополітичного простору на всіх його рівнях. Це відомі західні науковці Зб. Бжезинський, Ф. Закарія, Г. Кіссінджер, Р. Кеохейн, Р. Літл, Дж. Модельські, Дж. Най, Р. Хаас, Ф. Фукуяма, Н. Хомський та інші. Проблемам світової конкуренції держав у тих чи інших аспектах глобальної політики присвятили свої роботи ряд фахівців пострадянського наукового співтовариства і, в тому числі, й вітчизняного – О. Богатуров, С. Василенко, Г. Гаджієв, А. Гальчинський, М. Дністрянський, М. Дорошко, Г. Дробот, М. Капітоненко, В. Манжола, М. Мальський, Ф. Рудич, Г. Сливка, О. Тинянова, Т. Шаклеїна, Б. Шапталов та ін. Однак протилежні процеси відштовхування країн на рівень світової периферії в теоретичному та науково-методологічному аспектах системного вивчення не набули. Стосовно геополітичних процесів маргіналізації й досі не має ґрунтовної теоретичної рефлексії, хоча сам термін впевнено увійшов у дискурс сучасних проблем статусно-рольового позиціонування в ієрархії геополітичних акторів.

Таким чином, **метою статті** є з'ясування теоретичних аспектів геополітичної маргіналізації держав в умовах трансформаційних змін сучасного світоустрою.

Виклад основного матеріалу дослідження. У політичних науках феномен маргіналізації є вкрай фрагментарно вивченим феноменом, політологія здебільшого орієнтується в цьому контексті на доробок соціології, де маргіналізація здобула більш фундаментального наукового дослідження. Американська соціологія розглядає цей феномен передусім в аспекті міграційних процесів та соціальної психології. Західноєвропейська – зосереджує увагу на маргінальності в політичних процесах та економіці перехідного періоду. Російська школа соціології спрямовує фокус уваги на вивчення маргінальності з огляду економічних, правових та екзистенційних аспектів.

Фактично з 1928 р. маргінальність досліджується в соціології з моменту введення в науковий обіг поняття «маргінальна людина» лідером Чиказької соціологічної школи Робертом Парком в контексті вивчення ним соціальної адаптації іммігрантів [4]. Важливо, що воно стосувалося не особистісного типу людини, а соціального процесу, адже маргінальність (від лат. *marginis* – межа, край) – це результат інтенсивних процесів соціальної мобільності. Сама ж людина, переходячи з одного соціального стану до іншого, сприймає це як кризу. Р. Парк проводить асоціацію цього відчуття з тим, яке переживає іммігрант, коли залишає свою батьківщину в пошуках щасливої долі на чужині, коли старі звички вже не знадобляться, а нові ще несформовані. Однак мігрант – не жертва обставин, а особистість яка може управляти обставинами, та й навіть сформувати інші кризові ситуації. Тож психологічна криза іммігранта із часом зцілюється, позаяк маргінальна криза є хронічною

та безперервною, що може перетворитися в маргінальний тип особистості. Важливо, що Р. Парк вбачав у маргіналах «культурних гібридів», адже вони немовби балансують між групою, що домінує в суспільстві, але яка ніколи повністю не прийме їх, та групою, з якої вони власне вийшли [4, р. 890].

Дослідження маргінальності набули такого розмаху, що деякі автори навіть пропонують виокремити весь комплекс знань про цей феномен в окрему галузь – маргіналістику як міждисциплінарний напрямок [5, с. 32]. Загалом, у соціології маргіналізація розуміється як розрив соціальних зв'язків між індивідом та суспільством, як процес, у межах якого формуються нові ідентичності, руйнуються старі і складаються нові соціальні групи, що знаходяться на перетині (стику) різних укладів життя, систем, культур тощо і зазнають впливу суперечливих цінностей, установок, правил поведінки, суспільних норм й ін. Маргінальність операціоналізується у двох значеннях: по-перше, як стан у процесі переміщення групи або індивіду (зміна статусів); по-друге, як характеристики соціальних груп, що знаходяться в особливому маргінальному (околичному, проміжному, ізольованому) стані в соціальній структурі [6, с. 157]. Тож маргінальні групи і власне стан маргінальності, з точки зору соціології виникають внаслідок переходу суспільства з однієї соціально-економічної системи в іншу, коли руйнуються сталі соціально-економічні зв'язки, відбувається деконструкція сталої соціальної структури з її цінностями, нормами поведінки і способу життя. Але ж цей процес загалом не означає безповоротність та вирок. Маргінал – це не завжди представник соціального дна, як часто уявляють відповідно до штучно створених стереотипів, а процес маргіналізації – не завжди занепад людини, оскільки маргінальність в певному сенсі несе у собі імпульс розвитку.

Для нас дуже корисними і доцільними є наукові розвідки соціології зі специфіки сучасного етапу маргіналізації, що відбувається за умов докорінних трансформаційних змін з середини 90-х років ХХ ст. після переходу пострадянських країн на ринкові засади розвитку. Дослідники визначають критерії маргінальності, яка є певним чином вимушеною, під впливом зовнішніх обставин. Нові маргінальні групи втрачають попередній соціальний статус і за оновлених умов соціально-економічного розвитку країни вони не мають можливості набути адекватний новий статус. Характерно, що часто-густо такі маргінали мають високий рівень освіти та професіоналізму у своїй сфері діяльності, розвинуті потреби та очікування, високий ступінь політичної активності тощо. Однак вони виявилися поза новою структурою соціальної організації суспільства.

У вимірі ступеню маргінальності в соціально-професійній мобільності соціологи виокремлюють дві групи показників: 1) об'єктивні – вимушеність зовнішніми обставинами, тривалість, незмінність ситуації, її «фатальність» (відсутність можливості змінити її або її складові частини в позитивному напрямку); 2) суб'єктивні – можливості і міра адаптованості, самооцінка вимушеності або добровільності, соціальної дистанції у зміні свого соціального стану, підвищення або пониження свого соціально-професійного статусу, перевага песимізму або оптимізму в оцінці перспектив [6, с. 160]. Набуття маргінального стану може призвести як до позитивних наслідків – особистісного розвитку та вибудовування нової життєвої траєкторії, так і до негативних – деградації. Адже усе залежить від того, чи людина налаштована вийти із цього стану або пасивно змиритися з ним, які наміри для себе визначила, наскільки психологічно здатна мобілізуватися і спрямувати свою внутрішню волю та енергію на прийняття конструктивних рішень. Із цього приводу Т. Шибутані наголошує, що найбільші досягнення в будь-якій культурі відбуваються зазвичай під час швидких соціальних змін, тож багато із визначних внесків були здійснені саме маргінальними людьми [7, с. 475]. Стан стресу внаслідок переживання маргінальності

може стати потужним стимулом для докорінних радикальних змін, вимусити людину діяти всупереч обставинам та довести свою дієздатність. Маргінальність здатна здійснити своєрідний «перезапуск» особистості, виступити драйвером її нового життєвого циклу.

Дослідження маргінальності і маргіналізації в соціології стосуються людських спільнот як на мікро-, так і на макрорівні. Зважаючи на те, що держава є формою політичної організації суспільства і може розглядатися в межах системи більш високого рівня – світової політичної системи, є підстави розглядати маргіналізацію її по відношенню до держав як суб'єктів трансформаційних процесів на макрорівні геополітичного гатунку.

У парадигмі геополітики, на нашу думку, «маргіналізація» наразі набула радше негативної конотації, оскільки масштаб і нелінійність її наслідків одразу ж відбиваються в геополітичній системі координат, де шанси маргіналізованого актора принаймні відновити свій статус-кво (не кажучи вже про реванш з кардинальною зміною статусів) є вкрай обмеженими, тому вимагають інвестування неабияких ресурсів у розвиток його геополітичного потенціалу.

Відомо, що для геополітики фундаментальним об'єктом дослідження є геополітичний простір, а з другої половини ХХ ст. змінюється та розширюється трактування простору: з категорії фізичної географії він переходить в категорію економіки, культури, інформаційних технологій, ідеології, тому дослідники визначають такі рівні геополітичного простору, як географічний, економічний, інформаційно-кібернетичний, інформаційно-ідеологічний та ін. Безсумнівно, що взаємовідносини акторів геополітики (передусім держав) в межах кожного з цих рівнів простору мають свої особливості. Утім, безперечно, провідною метою будь-якого актора є освоєння ресурсів даного типу простору задля оптимального свого функціонування та подальшого розвитку. Освоєння ресурсів залежить від того, яким чином і наскільки той чи інший актор контролює конкретний тип геополітичного простору. Тут, принаймні, може бути такі два варіанти: або відбувається розширення сфери контролю (експансія), або її звуження (контракція). У першому випадку йдеться фактично про процес геополітичної гегемонізації, а в іншому – геополітичної маргіналізації. В обох випадках слід зауважувати на масштаби, рівні і змістовно-функціональне навантаження даних процесів.

Тож геополітична маргіналізація держави, на наш погляд, може операціоналізуватися як процес зміни її геополітичного статусу внаслідок стиснення геополітичного простору (зважаючи на існування його кількох типів), маргінальна держава – це держава, що знаходиться в околичному ізолюваному стані у структурі геополітичного світоустрою. На наш погляд, геополітична маргіналізація є радше вимушеною, відбувається під впливом конкретних технологій ззовні, адже навряд чи будь-яка держава готова власноруч добровільно та стратегічно виважено змінювати свій геополітичний статус на нижчий у світовому рейтингу держав, скочуватися на периферію світоустрою. Хоча промовистий приклад Північної Кореї з її орієнтацією на самоізоляцію засвідчує можливість добровільної маргіналізації (що, з-поміж інших, є предметом наших подальших наукових розвідок).

Із нашої точки зору, геополітична маргіналізація може бути визначена в таких технологічних аспектах, враховуючи можливості її здійснення на різних рівнях геополітичного простору:

1) *територіальний-географічний* – як процес формування нової геополітичної ідентичності в системі світового устрою внаслідок фактичної сецесії певних територій від «материнської» держави («квазі-держави», «некеровані території», «сірі зони» тощо);

2) *економічний* – як процес блокування (аж до відчуження) участі в системі регіональної/світової фінансово-економічної конкуренції, контролю ринків сировини та збуту,

розподілу праці тощо внаслідок політики різноманітних санкцій, ембарго, монополізації та інше;

3) *інформаційно-ідеологічний* – як зниження ступеню суб'єктності держави в системі геополітичної комунікації, у прийнятті рішень щодо статусно-рольових диспозицій в геополітичній системі ієрархії, в розробці глобального порядку денного, у формуванні як власного, так і глобального когнітивного проєкту, блокування інформаційних потоків та вибудовування наративних фреймів в інформаційному просторі на шкоду даної держави, десоверенізація її науково-освітньої системи тощо;

3) *інформаційно-кібернетичний* – як процес стиснення on-line простору суб'єкта геополітики, обмеження його можливостей у продукуванні і розповсюдженні програмового продукту та комп'ютерної техніки внаслідок кібер-тероризму, кібер-атак, кібер-шпіонажу, саботажу, санкцій тощо.

Масштаби і ступінь геополітичної маргіналізації залежать від таких показників:

1) по відношенню до кого застосовуються її технології, тобто хто є її мішенню (велика / регіональна / мала держава, регіон, недержавний актор);

2) яку мету переслідують в даному процесі (позбавити стратегічної ініціативи даного актора, виключити з «клубу» глобальних гравців, що формують геополітичний порядок денний, обмежити сферу геополітичного простору або можливість впливу на світові процеси, дискредитувати тощо);

3) і головне – яким ресурсним потенціалом забезпечується геополітичний авторитет і вплив держави-маргіналізатора – ініціатора та реалізатора технологій маргіналізації.

Відзначимо такі найбільш значущі ресурси держави-маргіналізатора (не вдаючись до їх детального аналізу у цьому форматі нашої розвідки), які забезпечують максимальну результативність у застосуванні технологій маргіналізації:

– економічні (рівень ВВП, наявність передових і перспективних галузей, здатних надавати інноваційного впливу на світову економіку тощо);

– військово-промислові (як синтез морської, повітряної, космічної, інформаційної та ядерної потуги; ядерний потенціал наразі використовується як політичний фактор стримування потенційного суперника);

– енергоресурси (передусім нафта, газ, а також альтернативні види енергії);

– політичні (суверенність та легітимність влади, характер політичного режиму в країні, його функціональна ефективність);

– фізико-географічні (масштаби території, географічне розташування (вихід до морів або океанів є своєрідним геополітичним бонусом держави));

– наукові та культурно-інформаційні ресурси (артефакти і сучасні продукти культурно-інформаційної індустрії, комунікаційний рух ідей, смислів, образів, наративів, наявність власного когнітивного проєкту майбутнього, технології штучного інтелекту, потужні «мозкові центри» у взаємодії з державною владою тощо);

– демографічні (якісно-кількісний склад населення, міграційний рух).

Місце і роль держави в геополітичному просторі цілком залежать від геостратегії, яку вона для себе визначила. А геостратегія, у свою чергу, вибудовується на основі ресурсних можливостей держави, комплексного аналізу геополітичної картини світу, що склалася на даний момент часу та може змінитися в певній перспективі, а також з урахуванням ціннісних підвалин політики, що є субстанційними для цієї держави. Тому вибір неефективної, прогностично необґрунтованої геостратегії може спричинити застосування до даної держави технологій геополітичної маргіналізації. Утім слід зауважити, що жодна країна не має гарантованого імунітету від виштурхування до рівня держави-маргінала. Показо-

вим у цьому сенсі є приклад з СРСР, драматизм маргіналізації якого довів країну-наддержаву взагалі до зникнення з геополітичної мапи та фрагментації на окремі незалежні держави. З іншого боку, маргіналізована в певний час країна може подолати цей статус. Це може бути як за рахунок власних ресурсів (зادля цього потрібна потужна політична воля державної влади у проведенні економічних, політичних та ін. реформ), так із залученням зовнішніх партнерів (однак у такому випадку постає питання «ціни» такої демаргіналізації). Позаяк в обох випадках імпульс розвитку завдяки внутрішній самоконцентрації на відновлення геополітичної потуги надає поштовх до запуску механізму демаргіналізації. Це досить тривалий та ресурсномісткий процес відновлення геополітичного статусу державою, а можливо, і його підвищення, як це відбувається з Китаєм, що наразі впевнено прямує до набуття статусу наддержави штучного інтелекту.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, глобальні зміни світоустрою можна розглядати крізь призму гегемонізації та маргіналізації держав як провідних суб'єктів світової політики. Гегемонізація є більш дослідженим феноменом, тому її інструментарій є більш зрозумілим для аналізу сучасних геополітичних змін. Натомість геополітична маргіналізація, як зворотній бік дихотомії міждержавного протиборства, є не менш важливим у геополітичному сенсі феноменом, що здатний «запустити», стимулювати та коректувати трансформаційні зрушення на макрорівні світової політики. Теоретичне осмислення сутності геополітичної маргіналізації та технологій, що її спричиняють, надає підстави для комплексного аналізу та прогнозу в певній перспективі варіантів можливого розвитку як окремих структурних компонентів світової архітектури, так і загалом всієї її організації. Адже розуміння застосування геополітичних технологій щодо тих або інших держав у рамках системної цілісності «гегемонізація – маргіналізація» уможливило б здатність розглядати вже на початковій стадії процеси подальшої трансформації світоустрою. Тож предметом наших подальших наукових розвідок є поглиблення наукового осмислення феномену геополітичної маргіналізації, конкретний аналіз та змістовна характеристика сучасних технологій маргіналізації держав.

Список використаної літератури

1. Андерсон П. Перепетии гегемонии / пер. с англ. Д. Кралечкина ; под науч. ред. В. Сафронова. Москва : Изд-во Института Гайдара, 2018. 196 с.
2. Crosston M. Global hegemony vs. regional hegemony: how the us strategically influences power. *Comparative Politics Russia*. 2020. № 11(1): 5–15.
3. Valladao A.G.A. Democratic Hegemony and American Hegemony. *Cambridge Review of International Affairs*, 2006, No. 19(2), pp. 243–260.
4. Park R. E. Human migration and the marginal man. *American Journal of Sociology Chicago*. 1928. Vol. 33. № 6. pp. 881–893.
5. Атоян А.И. Социальная маргиналистика. О предпосылках нового междисциплинарного и культурно-исторического синтеза. *Политические исследования*. 1993. № 6. С. 29–38.
6. Кравченко А.И. Социология : учебник. Москва : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. 536 с.
7. Шибутани Т. Социальная психология. Москва, 1968. 535 с.

GEOPOLITICAL MARGINALIZATION OF A STATE IN THE CONDITIONS OF THE WORLD ORDER TRANSFORMATION

Nataliia Lepska

Zaporizhzhia National University,

Faculty of Sociology and Administration, Department of Political Science

Zhukovskoho str., 66, 69600, Zaporizhzhia, Ukraine

The contemporary world order's features lie in the aggravation of the geopolitical competition as a manifestation of dialectics regarding the essentially opposite hegemonization and marginalization processes of states. The strengthening or weakening of the geopolitical status of some states determines the permanent transformations in the world order.

This article notes that in modern academic research, the main attention is to focus on the study of states' hegemonization phenomenon in different forms, such as "superpower", "global domination", "global leadership", etc. For the most part, this kind of research is conducted regarding one of the leading countries from the top geopolitical players' league – the United States of America, as its hegemony is the most powerful. However, the phenomenon of states' marginalization lacks scholars' attention, which is studied contextually through the research of geopolitical hegemonization or generally considered to be a consequence of the geopolitical expansion of developed states in relation to weak states. Even more, in the discourse of modern geopolitical analysis, the definitions "marginality", "marginal state" and "marginalization" are used primarily to strengthen emotional connotation in the consideration of negative consequences of confrontational interstate relations. These definitions fairly figure in experts' evaluations, analytical reports, and research publications on geopolitical issues, but they do not have a substantive explanation regarding conceptuality.

Thus, the author suggests the theoretical comprehension of marginalization in the context of the contemporary world order transformation. A basic sociology paper was reviewed as the basis to determine the meaning of marginality. Since in sociology, the research of marginality and marginalization relates to human communities at both micro- and macro-levels and also considering that a state is a form of the political organization of society and it can be examined in terms of a higher-level system – the world political system, there is also the reason to study marginalization in relation to states as subjects of transformational processes at the geopolitical macro-level. The author provides her own interpretation of the "geopolitical marginalization of a state" and "marginal state" definitions. Technological aspects of geopolitical marginalization are examined at different levels of the geopolitical space. The analysis of specific technologies of geopolitical marginalization in modern states is determined as a perspective direction for future research.

Key words: hegemonization, marginalization, state-hegemon, marginal state, technologies of geopolitical marginalization, world order.